درباره چند نویسنده شاخص چهار دهه گذشته تلویزیون

حرفه: فیلمنامه‌نویس

محمد جلیلوند

هنرهای نمایشی به‌ویژه سینما و تلویزیون از عناصری به نام عناصر خلاقه بهره می‌گیرند که شامل: کارگردان، فیلمنامه‌نویس و تدوینگر است. عناصری کلیدی که نقش مهمی در شکل‌گیری یک اثر نمایشی داشته و الباقی رشته‌ها در خدمت آن قرار دارند. از آنجا که یک فیلم یا یک مجموعه تلویزیونی در وهله نخست به قصه‌ای جذاب نیاز دارد، نویسنده فیلمنامه اهمیت فوق‌العاده‌ای پیدا کرده و بخش مهمی از موفقیت یا عدم‌موفقیت آثار یادشده را رقم می‌زند. در حقیقت اول، داستان نوشته شده و به شکل فیلمنامه درمی‌آید و سپس کارگردان و سایر عوامل به آن اضافه می‌شوند. از طرف دیگر مخاطب هم پیش از هر چیز با قصه ارتباط پیدا کرده و درباره آن نظر می‌دهد. به همین خاطر هم فیلمنامه‌نویسان سیبل متحرک مخاطبان بوده و کارشان بیش از سایر عوامل در معرض قضاوت قرار می‌گیرد. جالب این‌که وقتی کاری خوب از کار در آمده و مخاطبان میلیونی پیدا می‌کند، مخاطب عام سراغ عوامل دیگری همچون بازیگر و کارگردان رفته و کمتر از نویسنده کار یاد می‌کند! در حالی که وقتی عکس آن اتفاق می‌افتد، عمده تقصیرات را متوجه این صنف دیده و به نقد عملکرد آنها می‌پردازند! در چهار دهه‌ای که از پیروزی انقلاب گذشته، سطح فیلمنامه‌نویسی در مجموعه‌های تلویزیونی رشد چشمگیری داشته و چهره‌های مستعد فراوانی وارد این حرفه شده‌اند که در این یادداشت به تعدادی از شاخص‌ترین و تاثیرگذارترین آنها می‌پردازیم.

احمد بهبهانی

یکی از فیلمنامه‌نویس‌های قدیم سینما و تلویزیون که پس از انقلاب نویسندگی چند مجموعه تلویزیونی را به‌عهده داشته و از میان آنها می‌توان به آینه ساخته غلامحسین لطفی، آرایشگاه زیبا به کارگردانی مرضیه برومند و جوانی ساخته سعید سلطانی اشاره کرد. آینه یکی از محبوب‌ترین سریال‌های دهه ۶۰ تلویزیون به حساب می‌آید که در گونه ملودرام ساخته شده و پیام خود را با شیوه‌ای مناسب به مخاطبانش منتقل می‌کرد. سادگی در روایت داستان مهم‌ترین نقطه قوت فیلمنامه آینه نوشته بهبهانی است که در سال‌های بعد الگوی فیلمنامه‌نویسان دیگری در قاب کوچک قرار گرفت. اوج کار بهبهانی را می‌توان در مجموعه تلویزیونی جذاب و ماندگار آرایشگاه زیبا که این روزها برای چندمین بار شاهد بازپخش آن از شبکه آی‌فیلم هستیم، مشاهده کرد. یک ملودرام خانوادگی دلنشین با محوریت مردی در آستانه میانسالی به نام اسد خمارلو که ازدواج نکرده و همین موضوع مرکز ثقل فیلمنامه کار به حساب می‌آید. مهم‌ترین نقطه قوت فیلمنامه آرایشگاه زیبا، مماس بودن آن با زندگی مردم در اواخر دهه ۶۰ است تا جایی که می‌توان آن را سندی تصویری از یک دوران سپری‌شده به حساب آورد. از رفتار اجتماعی مردم گرفته تا قیمت‌ها که برای مخاطب امروزی جذابیت‌های زیادی به همراه دارد. بهبهانی در پرداخت شخصیت‌ها نیز سراغ تیپ و تیپ ـ شخصیت رفته و در کنار شخصیت‌های اصلی از شخصیت‌های مکمل هم به‌سادگی عبور نکرده و آن را به یکی از جذابیت‌های کار تبدیل کرده است. برای مثال می‌توان به سارقی که مامور کلانتری برای «چهارراه باز کردن» روی سرش به آرایشگاه اسد آورده، اشاره کرد که چگونه نیمی از یک قسمت کار را به خود اختصاص داده و مخاطب را با خود همراه می‌کند.

فریدون فرهودی

فرهودی هم از جمله فیلمنامه‌نویس‌هایی است که علاقه زیادی به کارگردانی داشته و در کارنامه آثارش چند تله‌فیلم و سریال در مقام کارگردان به چشم می‌خورد. بازگشت به خانه ساخته مسعود نوابی یکی از آنهاست که در زمان پخش خود با استقبال مخاطبان روبه‌رو شد. داستان یک مهندس دکل‌های مخابراتی که زندگی آرامی را کنار همسر و تنها فرزندش می‌گذراند، اما یک حادثه زندگی آنها را دگرگون می‌کند. فرهودی در این سریال سراغ گونه محبوب و همیشه پرطرفدار ملودرام رفته و قصه خود را در این قالب روایت می‌کند. بازگشت به خانه نقطه ضعف اغلب سریال‌های دهه ۷۰ را که چیزی جز کندی ریتم نیست، دارد و فیلمنامه فرهودی از این زاویه دارای ضعف است. دومین همکاری او با نوابی در دردسر والدین به نتایج بهتری ختم شد و مورد استقبال بیشتری قرار گرفت. یک کمدی شیرین و دوست داشتنی با محوریت خانواده و فرزندان نوجوان آنها که فرهودی شوخی‌های خوبی هم برایش نوشته است. البته نباید از حضور گرم مهران مدیری در یکی از نقش‌های اصلی کار غافل شد که نقش مهمی در دیده شدن هرچه بیشتر نقاط قوت کار فرهودی داشته است. آرام می‌گیریم آخرین سریال ساخته شده براساس فیلمنامه‌ای از اوست که پیچ و خم‌های زیادی داشته و پر از داستانک‌های خوب و کار شده است. در بعد شخصیت‌پردازی هم فرهودی خوب عمل کرده و باورپذیری مناسبی هم به آنها تزریق کرده است.

فرهاد توحیدی

یکی دیگر از نویسندگان شاخص دهه ۷۰ تلویزیون کارش را از دهه ۶۰ آغاز کرده و با سریال پربیننده نیمه پنهان ماه ساخته مجید جعفری به شهرت رسید. یک ملودرام خانوادگی که ماه مبارک رمضان روی آنتن رفت و تمام داستان آن حول محور یک خانواده با محوریت مردی میانسال به نام آقا بزرگ می‌گردد. مهم‌ترین نکته‌ای که از این سریال به یاد مخاطب مانده، نقطه عطف پایانی آن است که در آن یکی از شخصیت‌های اصلی کار توسط همسرش به قتل می‌رسد. توحیدی در دهه ۷۰ پرکار ظاهر شده و علاوه بر سینما در تلویزیون هم آثاری را خلق می‌کند. آپارتمان ساخته اصغر هاشمی مهم‌ترین آنهاست که به سیاق ملودرام‌های خانواده محور نوشته شده است. توحیدی در نگارش این اثر که نخستین سریال آپارتمانی تلویزیون محسوب می‌شود، چند خانواده را انتخاب و برای هر یک داستان‌هایی را طراحی کرده که اغلب آنها هم خوب و پذیرفتنی از آب درآمده‌اند. در عین حال از تضاد میان آنها هم درام پرکششی خلق شده که برای مخاطب آن سال‌های تلویزیون جذاب و تازه به نظر می‌رسید. توحیدی در ورثه آقای نیکبخت ساخته مرضیه برومند سراغ قصه‌ای آشنا و تا حدودی تکراری رفته و کمدی شیرینی را بر این اساس خلق کرده است. وی در خلق شخصیت‌ها تعمدا به طرف کلیشه‌ها رفته و تیپ‌هایی را خلق کرده که یک کمدی به آنها نیاز دارد. یک مشت پرعقاب ساخته اصغر هاشمی از جمله سریال‌های مرتبط با انقلاب است که فیلمنامه آن را فرهاد توحیدی نوشته و قصه اش چفت و بست خوبی دارد. تعلیق حاکم بر داستان یکی از مهم‌ترین نقاط قوت فیلمنامه این سریال است که توحیدی عمده تمرکز خود را روی آن گذاشته است. شوق پرواز ساخته زنده یاد یدا... صمدی دیگر سریال شاخصی است که فرهاد توحیدی فیلمنامه اش را نوشته است. مجموعه‌ای در رابطه با شهید خلبان عباس بابایی که در سه مرحله نوشته شده است. نخست دوران کودکی، سپس جوانی و در آخر دوران دفاع مقدس که رشادت‌های فراوانی نشان داده است. توحیدی برای خلق این شخصیت سراغ همسر و اطرافیان عباس بابایی رفته و منابع دیگری را هم بررسی کرده تا در نهایت به آنچه که می‌بینیم رسیده است.

مسعود بهبهانی‌نیا

یکی دیگر از نویسندگان دهه ۷۰ مجموعه‌های تلویزیونی که چند اثر شاخص در کارنامه‌اش به چشم می‌خورد. خاک سرخ ساخته ابراهیم حاتمی‌کیا یکی از آنهاست که قصه‌ای منجسم با شخصیت‌های باورپذیر داشته و مخاطب را تا آخر همراه خود می‌کشاند. بهبهانی‌نیا در این مجموعه تلویزیونی به‌خوبی روی موضوع تکراری دوری چند ساله فرزند از پدر و مادر سود جسته و آن را در بستر روزهای ملتهب آغازین جنگ روایت کرده است؛ روایتی تکان‌دهنده که در آخر به سقوط خرمشهر پیوند خورده و ما آن را از دریچه چشم یکی از شخصیت‌های اصلی داستان و چشمان اشک آلودش مشاهده می‌کنیم. نرگس ساخته سیروس مقدم یکی دیگر از سریال‌های موفق بهبهانی‌نیاست که هنگام پخش خود با استقبال میلیونی مخاطبان روبه‌رو شد. او یکی از ملودرام‌نویس‌های شاخص قاب کوچک است که موفقیت همه‌جانبه نرگس هم از همین نقطه سرچشمه گرفته است. وی در خلق شخصیت‌های اصلی نیز براساس کلیشه‌ها عمل کرده